

grasslife

PADOMI DABISKO
ZĀLĀJU ATJAUNOŠANAI

DABISKO ZĀLĀJU ATJAUNOŠANAS METODES

Kopsavilkums

Padomi dabisko zālāju atjaunošanai

DABISKO ZĀLĀJU ATJAUNOŠANAS METODEDES

Dabisko zālāju biotopu ekoloģiskā atjaunošana

Ekoloģiskā atjaunošana ir mērķtiecīgu darbību kopums, kas palīdz atjaunoties ekosistēmai, kura ir bijusi degradēta, bojāta vai iznīcināta.

Ekoloģiskās atjaunošanas mērķis ir ievirzīt degradētu ekosistēmu atveseļošanās trajektorijā, palīdzot tai tuvināties mērķekosistēmai un pielāgoties vietējām un globālām pārmaiņām, kā arī saglabājot un veicinot tās sugu noturību un attīstību.

Pilnīga ekoloģiskā atjaunošanās ne visos gadījumos var būt iespējama, tāpēc ar to saprot jebkuru darbību ar mērķi panākt ievērojamu ekosistēmas atjaunošanos salīdzinājumā ar “ideālu” jeb mērķekosistēmu, kāda tā būtu, ja netiktu degradēta un pārveidota, neatkarīgi no laika, kas nepieciešams atjaunošanas sasniegšanai.

Ekoloģiskajai atjaunošanai ir divi mērķi: ekoloģiskais un sociāli-ekonomiskais. Ekoloģiskais mērķis ir ekosistēmai raksturīgo sugu populāciju struktūras atjaunošana, savukārt sociāli-ekonomiskais mērķis ir ekosistēmu pakalpojumu nodrošināšana. Visi pārējie atjaunošanas uzdevumi ir tikai secīgi soļi, lai sasniegtu vienu vai abus mērķus.

Ekoloģiskās atjaunošanas metodes izvēle

Zālāja veids	Pazīmes, kas liecina par atjaunošanas nepieciešamību	Pielietojamās ekoloģiskās atjaunošanas metodes
Apsaimniekošanas pārtraukšanas ietekmēts zālājs		
<p>Krūmains zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Aizaug ar kokiem un krūmiem; • Biezs kūlas slānis; • Maz vai nemaz dabisko zālāju indikatoru; • Veģetācija plankumaina, tajā dominē ekspansīvas augu sugas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Krūmu zāģēšana, celmu un sakņu frēzēšana (t.sk. zālāja virsmas nolīdzināšana); • Pļaušanas un/vai ganišanas uzsākšana; • Dabiska zālāja sēklu ienesē (ja krūmājs bijis sena zālāja teritorijā vai tieši blakus pieguļ dabiski zālāji, to var nedarīt); • Var būt nepieciešama augsnes auglības samazināšana.
<p>Ar ekspansīvām sugām aizaudzis zālājs</p> 	<p>Koku un krūmu nav, pārējās pazīmes kā krūmains zālājam.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Metodes skatīt Ekspansīvo sugu ierobežošana; • Kamolzāli un slotiņu cietu iespējams ierobežot, sējot zvaguļa sēklas.
<p>Zālājs ar biezu kūlas slāni</p> 	<p>Kūla nosedz augsni, tāpēc maina biotopa vides apstākļus un negatīvi ietekmē tam raksturīgās sugas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrolēta dedzināšana; • Zālāja virsmas nolīdzināšana (Zālāja virskārtas nolīdzināšana); • Ganišana un/vai pļaušana.
Zemes lietojuma veida maiņas ietekmēts zālājs		
<p>Iepriekš arts zālājs, atmata</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Atmatu nezāles, dominē ložņu vārpata, parastā smilga, pļavas timotiņš, pamestās atmatās arī krūmi un koki; • Nav vai ir maz dabisko zālāju indikatoru; • Virsma ir ļoti nelīdzena (vecie nenolīdzinātie arumi, izaru vagas); • Vāji izveidota velēna. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zālāja virsmas nolīdzināšana; • Augsnes auglības samazināšana ar adaptīvu pļaušanu vai ganišanu, velēnas noņemšanu; • Pagaidu intensīva zālāja ierīkošanu; • Kā arī dabiska zālāja sēklu ienesē.

DABISKO ZĀLĀJU ATJAUNOŠANAS METODES

Zālāja veids	Pazīmes, kas liecina par atjaunošanas nepieciešamību	Pielietojamās ekoloģiskās atjaunošanas metodes
<p>Apmežots zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Var atjaunot, ja koku vainagi nav saslēgušies un zālāju biotopam raksturīgais lakstaugu stāvs ir daļēji saglabājies; • Apmežotu zālāju atjaunošana var būt nepieciešama situācijās, kad neatļauti apmežots īpaši aizsargājams zālāju biotops. Atšķirībā no krūmaina zālāja, parasti veģetācija ir saglabājusies labāk un sākotnējā atjaunošana ir veiksmīga. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kokaugu zāģēšana, celmu un sakņu frēzēšana (t.sk. zālāja virsmas nolīdzināšana); • Pļaušanas un/vai ganišanas uzsākšana; • Dabiska zālāja sēklu ienese (ja tas ir sens zālājs vai tieši blakus pieguļ dabiski zālāji, to var nedarīt).
Nepiemērotas apsaimniekošanas ietekmēts zālājs		
<p>Mēslojums, iekultivēts zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Bieza veģetācija un liela ražība; • Veģetācija plankumaina ar vietām biezu, vietām skraju zāli; • Dominē augstās graudzāles – kamolzāle, dižauza, timotiņš, mitrās vietās pļavas lapsaste, daudz dziedniecības pieneņi; • Vāji izveidota velēna; • Nav vai ir maz dabisko zālāju indikatoru; • Sugu daudzveidība maza. 	<ul style="list-style-type: none"> • Augsnes auglības samazināšana; • Ekspansīvo sugu ierobežošana; • Adaptīva pļaušana un/vai ganišana; • Dabiska zālāja sēklu ienese; • Zvaguļu sēšana.
<p>Pārganīts zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Daudz pārganišanas indikatoru, piemēram, lielā ceļteka, maura sūrene, mazā brūngalvīte, maura skarene; • Velēna izbrādāta, daudz atklātu augsnes laukumu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Adaptīva ganišana (regulēta ganišanas slodze ar mērķi atpūtināt pārganītās vietas); • Sablīvētu vietu dziļirdināšana; • Ja augu sabiedrība netipiska dabiskam zālājam, nepieciešama dabiska zālāja sēklu ienese.
<p>Bieži pļauts zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Atgādina zālienu; • Dominē zemās graudzāles; • Ļoti maza sugu daudzveidība. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pļaušana 1-2 reizes sezonā; • Dabiska zālāja sēklu ienese.

DABISKO ZĀLĀJU ATJAUNOŠANAS METODEDES

Zālāja veids	Pazīmes, kas liecina par atjaunošanas nepieciešamību	Pielietojamās ekoloģiskās atjaunošanas metodes
<p>Smalcināts vai pļauts un nenovākts zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Liela ražība, izteikts kūlas slānis, kas veidojies ikgadējas smalcināšanas ietekmē; • Daudz ekspansīvo augu sugu; • Maza daudzveidība, nav vai ir maz dabisko zālāju indikatoru sugu; • Dominē slāpekli mīlošas graudzāles, piemēram, pļavas timotiņš, parastā kamolzāle, slotiņu ciesa, meduszāles, liektā ciņusmilga un platlapji - meža suņburkšķis, dziedniecības pienene, podagras gārša. 	<ul style="list-style-type: none"> • Augsnes auglības samazināšana ar atjaunojošu pļaušanu vai ganišanu, velēnas noņemšanu; • Dabiska zālāja sēklu ienese; • Zvaguļu sēšana; • Ekspansīvo sugu ierobežošana.
<p>Ilgstoši vēlu pļauts zālājs</p>	<p>Skatīt smalcināta zālāja pazīmes.</p>	
<p>Ar nepiemērotu traktortehniku apsaimniekots zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Iebraukātas rīses, kurās veģetācija ir atšķirīga no pārējā zālāja; • Mitros zālajos risēs var būt kūdras uzkrāšanās un zāļu purviem raksturīgu sugu (piemēram, platlapu spilve, trejlapu puplaksis, purva vārnkāja, sfagni) dominēšana. 	<p>Zālāja virsmas nolīdzināšana.</p>
<p>Pārāk reti pļauts vai nepietiekami noganīts zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Aizaug ar kokiem un krūmiem; • Biezs kūlas slānis; • Daudz ekspansīvo augu sugu; • Maz vai nemaz dabisko zālāju indikatoru sugu; • Veģetācija plankumaina; • Dominē slāpekli mīlošas augu sugas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Adaptīva pļaušana un/vai ganišana; • Ekspansīvo sugu ierobežošana. (skat. arī krūmainus zālājus un zālājus ar biezu kūlas slāni).

DABISKO ZĀLĀJU ATJAUNOŠANAS METODES

Zālāja veids	Pazīmes, kas liecina par atjaunošanas nepieciešamību	Pielietojamās ekoloģiskās atjaunošanas metodes
Eitrofikācijas ietekmēts zālājs		
<p>Zālājs pieguļ intensīvai lauksaimniecības zemei</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuvāk intensīvajai lauksaimniecības zemei liels ekspansīvo sugu daudzums, veģetācija biezāka un augstāka; • Tālāk no ietekmes zonas veģetācija kļūst raksturīgāka biotopam. 	
<p>Intensīvā lauksaimniecības ainavā plūstošas upes palienē esošs zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Liela ražība, bieza veģetācija; • Nav vai ir maz dabisko zālāju indikatoru sugu; • Dominē ekspansīvas un slāpekli mīlošas sugas; • Sugu daudzveidība maza. 	<ul style="list-style-type: none"> • Augsnes auglības samazināšana; • Ekspansīvu sugu ierobežošana; • Adaptīva pļaušana un/vai ganīšana; • Dabiska zālāja sēklu ienese; • Zvaguļu sēšana.
<p>Ar ekspansīvām sugām aizaudzis zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Dominē ekspansīvas lakstaugu sugas; • Sugu daudzveidība maza. 	
Savvaļas dzīvnieku ietekmēts zālājs		
<p>Mežacūku rakšanās ietekmēts zālājs</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Uzrakta un apvērsta velēna; • Rakumos aug atmatu sugas un nezāles. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zemes virsmas nolīdzināšana; • Ja veģetācijā daudz nezāļu un atmatu sugu, tad dabiska zālāja sēklu ienese.

Materiālu sagatavoja projekta GrassLIFE eksperti, balstoties zinātniskajā literatūrā un projekta laikā gūtajā pieredzē.

No 2017. līdz 2023. gadam Latvijas Dabas fonds sadarbībā ar Latvijas Universitāti, Vides Risinājumu institūtu un 12 lauku saimniecībām visā Latvijā piedalījās ES LIFE programmas un Valsts reģionālās attīstības aģentūras līdzfinansētā projektā “GrassLIFE: Zālāju atjaunošana un to dažādas izmantošanas veicināšana”. Projekta mērķis ir palīdzēt Latvijā saglabāt vērtīgās un izzūdošās dabiskās pļavas – atjaunot tās un veicināt tajās dabai draudzīgu saimniekošanu.

Vairāk informācijas par projektu GrassLIFE:

www.grasslife.lv

grasslife

